

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 6 (Aralık/December 2021), s. 185-194.
Geliş Tarihi-Received: 16.11.2021
Kabul Tarihi-Accepted: 28.12.2021
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1024466

Türkiye Türkçesi Ağızlarında “Dedikodu” ile İlgili Söz Varlığının Eş Anlamlılık Açısından İncelenmesi*

Investigation of the Vocabulary related to “Gossip” in Turkey Turkish Dialects in Terms of Synonymy

Hanife YAMAN**

Öz

Anlam bilimi; eş anlamlılık, çok anlamlılık ve zıt anlamlılık gibi pek çok semantik ilişkiyi kapsamaktadır. Eş anlamlılığın, bütün dil bilimcilerin mutabık olduğu bir tanımını belirlemek oldukça zordur. Ancak dilde ve tüm bağlamlarda aynı ya da neredeyse aynı anlama sahip iki veya daha fazla dil unsuru olarak tanımlayabileceğimiz eş anlamlılıkla ilgili dil bilimciler arasında iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi doğal dilde tam bir eş anlamlılığın mümkün olamayacağı yönündeyken ikincisi eş anlamlılığın dilde var olduğunu ancak farklı türleri ve derecelerinin bulunduğunu savunmaktadır. İkinci görüşe göre eş anlamlılık genellikle mutlak, bilişsel ve yakın eş anlamlılık olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılır. Bu çalışmada, Cruse (1986) ve Levkovskaya'nın (1956) eş anlamlılık tasniflerinden hareketle eş anlamlı dil unsurları bölgesel, stilistik ve yakın eş anlamlılık ilişkileri açısından incelenmiştir. Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü başta olmak üzere ağızlar üzerine yapılan çeşitli çalışmalar temelinde dedikodu kavram alanıyla ilgili eş anlamlı dil unsurları tespit edilmiş ve bu dil unsurları bölgesel, stilistik ve yakın eş anlamlılık ilişkilerine göre incelenmiştir. Bunun sonucunda Türkiye Türkçesi ağızlarında dedikodu kavram alanının eş anlamlılık açısından ilişkileri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi Ağızları, dedikodu, eş anlamlılık, söz varlığı.

Abstract

Semantics covers many semantic relations such as synonymy, polysemy, and antonym. It is difficult to identify a definition of synonymy that all linguists agree on. However, there are two different approaches among linguists regarding synonymy, which we can define it as two or more linguistic elements that have the same or almost the same meaning in language and in all contexts. The first argues that a complete synonymy cannot be possible in natural language, while the second argues that homonymy exists in language, but there are different types and degrees. According to the second view, synonymy is generally classified under three headings as absolute, cognitive, and close synonymy. In this study, synonymous language elements were examined in terms of regional, stylistic, and close synonymy relations based on the synonymy classifications of Cruse (1986) and Levkovskaya (1956). Synonymous language elements related to the concept of gossip have been determined on the basis of various studies on dialects, especially the Dictionary of Compilation from Folk Dialects in

* Bu makale, yazarın Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne bağlı olarak hazırlanmakta olan “Anadolu Ağızlarında Eş ve Yakın Anlamlı Sözcükler” adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: hanife.cicekli@gop.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3082-9912>.

Turkey, and these language elements have been examined according to regional, stylistic and close synonymy relations. As a result, the relationship between the concept of gossip in Turkey Turkish dialects in terms of synonymy has been revealed.

Keywords: Turkey Turkish Dialects, gossip, synonym, vocabulary.

Giriş

Konuşma temel insani bir eylem olmakla birlikte bu eylemin kültürel, sosyal ve tarihsel boyutları vardır. Türkçe Sözlüğe göre anlamı “Başkalarını çekiştirmek, kınamak temelinde yapılan konuşma, kov, gıybet, kılükal.” olan *dedikodu* sözcüğü biçim açısından de- ve ko- fiillerinin görülen geçmiş zamanda çekimli şekliyle kalıplaşmış birleşik yapı bir isim olan dedi kodu yanında *kılükal*, *güftü gû* gibi terimler de bulunmaktadır. Bazı insanlar bilgiye ihtiyaç duydukları için dedikodu yapabilirler. Bilmek ve bilmemek arasındaki boşluğu doldurma arayışında dedikodu, resmi iletişim ağının sağlayamayacağı bilgileri sağlayabilir (Valmores Chua ve Cerna Uy, 2014, s. 65).

Olumlu-olumsuz işlevlere sahip olan dedikodu, insanların çeşitli sebeplerle (ahlaki, bireysel ve toplumsal vb.) başka insanların özel hayatlarını -mahremlerini-kendilerine konu edinmeleridir. Dedikodu insanların merak duygusu temelinde genel olarak kıskançlık ve hasetlik duygusuna yenilip geliştirdikleri bir iletişim mekanizmasıdır. Bireyler bu duygulara bağlı olarak insanların kusurlarını, mağduriyetlerini, kızgınlıklarını vb. ya da tam tersi başarılarını, güzelliklerini, maddi kazançlarını vb. dedikodu konusu yapmaktadır.

Dedikodu yapmanın genellikle olumsuz bir işlevi olduğu düşünülse de aslında “İnsanlar arası yakınlaşma, cinsiyetler arası dayanışma ve bütünlemeye, iç dökmeye, dertleşmeye, problemine birlikte çözüm üretmeye, sıkıntıları paylaşarak rahatlamaya, eğlenceye, merak duygusunu beslerken duruma hâkim olmaya, gırgıra alma yoluyla ferahlama ve gerilimden kurtulmaya” (Doğan, 2019, s. 1) yardımcı olmaktadır. Bu yönüyle dedikodu sosyolojik ve psikolojik bir süreci içermektedir.

Dedikodu yapmak hem bireysel hem toplumsal yönüyle ele alındığında hoş karşılanmayan ve kabul edilmeyen bir durum olsa da insanlar bu eylemi yapmaktan kendilerini alıkoyamaz. Yaygın bir davranış şekli olarak değerlendirebileceğimiz dedikodu, çoğu insan için bir eğlence aracıdır. Ancak dedikodunun sonuçları itibarıyla çok da masum bir eğlence aracı olmadığı söylenebilir.

Psikolojik- sosyolojik bir olgu olarak değerlendirilebilen dedikodu, toplumlarda cinsiyete, yer ve zamana, konuya, hedef kitleye ve etkilerine (Bergmann, 1993, s. 15-16’ dan akt. Demirci, 2004, s. 15) göre farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Dedikodu kavram alanının hem ölçünlü dilde hem de ağızlarda eş ve yakın anlamlı sözcük ve sözcük grupları oluşturması sebebiyle geniş bir söz varlığına sahip olduğu söylenebilir.

Eş anlamlılık (synonymy) anlambilimde (semantics) sözcükler arasındaki anlam ilişkisini ifade etmektedir. Bu ilişkide eş anlamlı olarak kabul edilen iki sözcüğün anlam olarak özdeş, bütün bağlamlarda birbiriyle yer değiştirebilir olması ve aynı çağrışımlara sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak doğal dilde tam anlamıyla birbirinin yerine kullanılabilen sözcükler yani dilbilimcilerin tam- mutlak eş anlamlı olarak adlandırdıkları tür nadirdir. Eş anlamlılık iki veya daha fazla dilsel unsur arasındaki anlamda aynılık veya (güçlü) bir benzerlik olarak tanımlanabilir.

Eş anlamlılık türleri, bir dilin söz varlığının diyalektik, sosyal ve bilimsel gelişmelere hızla uyum sağlayabilen açık bir sistem olmasına bağlı olarak ortaya çıkar. Eş anlamlılığın konuşma diline ait, diyalektik, standart ve teknik varyantların eşzamanlı

gelişimi ile örtmece eğilimler, dil manipülasyonu ve ödünçlemelerin benimsenmesi yoluyla ortaya çıktığı görülmektedir (Bussman, 2006, s. 1164-65).

Eş anlamlılık üzerine Lyons (1981), Cruse (1987), Jackson (1988), Murphy (2003) ve Stanojevic (2009) gibi araştırmacılar tarafından çok sayıda sınıflandırma çalışması yapılmıştır. Bu sınıflandırmalardan, eş anlamlılık türlerini bir derecelendirme sistemiyle tasnif etmesiyle Cruse'un (1987) çalışması dikkat çekmektedir. Cruse'un tasnifine göre üç tür eş anlamlılık vardır: **Mutlak, bilişsel ve yakın eş anlamlılık**. Derecelendirmeye göre başlangıç veya sıfır noktası olarak kabul edilen mutlak eş anlamlılıkta dilsel ifadelerin bütün bağlamlarda aynı anlam ilişkisine sahip olması gerekir ki bu çok nadir, hatta imkânsızdır. Bilişsel eş anlamlılık ise aynı şeye gönderimde bulunulmasına rağmen ifadelerin lehçe, alan, tarz, yaş, cinsiyet vb. etkenlerde farklılıklar göstermesidir. Eş anlamlılık derecelendirilmesinde üçüncü tür yakın eş anlamlılıktır. Yakın eş anlamlılık eş anlamlılık türleri içerisinde en yaygın olan türdür. Yakın eş anlamlılıkta anlamsal ortaklıklar ve farklılıklar bulunmaktadır. Bu ortaklıklar ve farklılıkların derecesini belirlemek ise oldukça güçtür. Yakın eş anlamlılıktaki anlamsal yakınlık ve uzaklığı belirlemede dilsel ifadeler arasındaki ana ve ikincil özelliklerdeki farklılıklar belirleyici olmaktadır (Cruse, 1987, s. 265-288). K. A. Levkovskaya (1956, s. 136) ise eş anlamlı dil unsurlarını **"ideografik eş anlamlılık"**, **"stilistik eş anlamlılık"** ve **"diyalektik eş anlamlılık"** olarak üç grupta tasnif etmektedir.

Bu çalışmada Cruse'un (1986) ve Levkovskaya'nın (1956) tasniflerinden hareketle eş anlamlı sözcük/sözcük grupları üç temel başlıkta tasnif edilmiştir. Buna göre; dedikoduyla ilgili eş anlamlı dil unsurları üslupsal kullanım farklılıklarıyla ortaya çıkan **"stilistik eş anlamlılık"**; bölgesel farklılıkları esas alan **"bölgesel/ diyalektik eş anlamlılık"** ile ana semantik özellikleri ortak ancak ikincil semantik özelliklerdeki farklılıklara dayanan bir ilişki olan **"yakın eş anlamlılık"** türleri belirlenmiştir. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* ve çeşitli ağız incelemelerinde¹ yer alan dedikodu kavramı ile ilgili söz varlığı tespit edilmeye çalışılmış ve tespit edilen bu dil unsurları eş anlamlılık ilişkilerine göre incelenmiştir.

Türkiye Türkçesi Ağzlarında "Dedikodu" İle İlgili Dil Unsurlarında Eş Anlamlılık

Çalışmada dedikodu kavramının Türkiye Türkçesi ağzlarının söz varlığındaki yeri ve bu kavramın oluşturduğu eş anlamlılık setleri belirlenmiştir. Oluşturulan eş anlamlılık setleri semantik ilişkilere göre eş anlamlılık türleri açısından incelenmiş ve sınıflandırılmıştır.

Türkçe sözlükte *dedikodu* karşılığında "kov, gıybet, kılükal" gibi eş ve yakın anlamlı dil unsurları sıralanmaktadır. Bu dil unsurları anlam noktasında konuşma sözcüğü üzerinde bir örtüşme sağlamaktadır. Ancak bu unsurlar eş anlamlılık yönüyle incelendiğinde duygusal ve çağrışımsal anlamlarında farklılıklar olduğu ortaya çıkacaktır.

¹ Turgut Günay, *Rize İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (1978); Ahmet Caferoğlu, *Sivas ve Tokat İlleri Ağzlarından Toplamalar* (1994); Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar (1995), *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I* (1994) ve *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II* (1994); Mukim Sağır, *Erzincan ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (1995); Tuncer Gülensoy ve Ahmet Buran, *Elazığ Yöresi Ağzlarından Derlemeler 1* (1994); Ahmet Buran, *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağzları* (1997); Gürer Gülsevin, *Uşak İli Ağzları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)* (2002) adlı kitaplar incelenmiştir. Doktora tezi olarak: Hüseyin Kahraman Mutlu, *Balıkesir İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (2008); Hakan Akca, *Ankara İli ve Ağzları (İnceleme-Metin-Dizin)* (2009); Muammer Doğan, *Aksaray ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (2012); Ali İhsan Yapıcı'nın hazırladığı *Aydın ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (2013); Fatih Doğru, *Eskişehir İli Manav Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (2017); Murat Gök, *Osmaniye İli Ağzları ve Söz Varlığı (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (2018) isimli çalışmaları taranmıştır.

Bu dil unsurları her bağlamda karşılıklı olarak yer değiştirememekte ve küçük anlam farklılıkları göstermektedir. Buna göre *kov*, *gıybet*, *kılıkal* dil unsurları arasında **yakın eş anlamlılık** ilişkisi bulunmaktadır.

Dedikodu sözcüğünün eş/yakın anlam karşılığı olarak verilen *gıybet* ve *kılıkal* Arapçadan ödünçlenmiştir. Özellikle İslam dininde ve Kur'an'da kesin bir dille yasaklanan bu davranışı ifade eden *gıybet* “uzaklaşmak, gözden kaybolmak, gizli kalmak” gibi anlamlara gelen *gayb* kökünden isim olup aslında hem iyi hem de kötü sözlerle anmayı ifade etmekle birlikte terim olarak genellikle “kötü sözlerle anma” manasında kullanımı yaygınlık kazanmıştır (Lisânü'l-'Arab, “ğyb”; Tâcü'l-'arûs, “ğyb”) (Çağrı, 1996, s. 63); *kılıkal* ise Arapça *kıl ü kal* (< *kıl* ‘söylendi’ ve *kal* ‘o dedi’) (Devellioğlu, 1996, s. 296-515) şeklindedir. *Kov* sözcüğü *kovuk* “içi boş olan her şey (*kowuk* dahi denir)” (DLT, s. 164) anlamıyla karşımıza çıkan temel sözcüktür. Buna göre eş anlamlılığın oluşumunda ödünçlemeler ve temel sözcükler gibi faktörler bu dil unsurlarının eş anlamlılık ilişkilerinde belirleyici olmuştur.

Türkçede dedikoduyla ilgili çok sayıda kalıplaşmış dil birimlerinin olduğu belirlenmiştir. Bu dil birimlerinden “Baş ağır gerek, kulak sağır; Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır; Şüyyu vukuundan beter” atasözleri; “Dedikodu çıkarmak; Birinin- ağzına sakız olmak; dile düşmek, Ayyuka çıkmak” vb. deyimler ve *dedikodu* çıkmak, *laf ~fısıltı~ rivayet dolaşmak* gibi eş dizimli yapıların varlığı tanıklanmıştır. Bunun yanında dedikoduya başlama formelleri olarak nitelendirebileceğimiz “bir şey söyleyeceğim ama aramızda kalsın”, “olanlardan haberin var mı”, “benden duymuş olma ama”, “dedikodu gibi olmasın ama” gibi çeşitli tümceler de vardır.

Eş anlamlılık-yakın anlamlılıkla ilgili hazırlanmış sözlüklerde Ağakay (1956), Ünlü (1989), Tuğlacı (1996) *dedikodu* sözcüğünün eş- yakın anlamlısı olarak genellikle *kınama* sözcüğü verilmektedir. Örneğin; Ağakay (1956, s. 61) *dedikodunun* yakın anlamlısı olarak verilen *kınama* sözcüğünü *kınama*, *ayıplama* (*takbih*) “birinin yaptığı bir işin kendisine yakıştırılmadığını söyleme.”; *kakıma* (*muahaze*) “birine, yaptığı bir işin beğenilmediğini sert sert söyleme”; *yerme*, *kötüleme* (*zem*) “birinin veya bir şeyin kötülüklerini anlatma”; *kovculuk*, *çekiştirme* (*gıybet*) “birinin arkasından kötülüğünü uzun uzun anlatma”; *tezvir* “birinin işini bozmak için yapılan çekiştirme”; *dedikodu* “konusu kınama veya çekiştirme olan konuşma” şeklinde açıklamaktadır. Burada yakın anlamlı olarak sıralanan dil unsurları arasında anlam farklılıkları bulunmaktadır. *Dedikodu* üst terimi altında sıralanabilecek bu dil unsurlarının her biri bu olgunun derecesini bildirmektedir.

Çalışma, Türkiye Türkçesi ağızları temelinde oluşturulduğu için dedikoduyla ilgili en çok bulunan eş anlamlılık türü bölgesel farklılıklar içeren **bölgesel eş anlamlılıktır**. Bu kavramla ilgili eş anlamlılık setleri *dedikodu*, *dedikodu yapmak*, *dedikodu konusu olmak*, *dedikodusu çıkmak*, *dedikoducu* başlıkları altında oluşturulmuş ve incelenmiştir. Eş anlamlı bu dil unsurları kendi aralarında bölgesel, stilistik ve yakın eş anlamlılık özellikleri gösterebilmektedir.

Ağızlarda dedikoduyla ilgili Türkçe kökenli dil unsurlarının (50) yanında ödünçleme yoluyla Türkçeye girmiş olan Arapça (11), Farsça (6) ve Ermenice (1) kökenli sözcük ve sözcük grupları da belirlenmiştir. Ödünçlemelerin yanı sıra kökeni ile ilgili bilgi bulunamayan (6) sözcük ve sözcük grupları da vardır.

Ölçünlü dilde “Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma, kov, gıybet, kılıkal.” (TS, s. 481) karşılığında *dedikodu* dil unsuru kullanılırken ağızlarda bu sözcüğü karşılayan **avurt² (III)** (T.) (Muğla ve Köyleri) (DS I, s. 396), **badıbudu** (<bad

² Tarama Sözlüğü’nde *avurt* “söz, laf, sohbet” (TS I, s. 287) anlamında geçmektedir.

'yans.') (Isparta) (DS I, s. 466), **cürcüne~curcuna** (<cur 'yans.') (Akyaka -Burdur) (DS II, s. 1028), **fitirdi** (<fit 'yans.') (Çocuközü, Bartın -Zonguldak) (DS III, s. 1874), **edürküdür**³(T.) (İskilip -Çorum) (DS III, s. 1666), **dedigodu** (Akca, 2009, s. 837), **gaybent ~gıyvat ~gıybet ~gaybet** (<Ar. gyb) (Mesken, Yatağan -Muğla) (DS III: 1943), (Akca, 2009, s. 964), (Caferoğlu, 1994a, s. 173), **geliser (II)** (T.) (Şabanözü, Polatlı -Ankara) (DS III, s. 1983), **horta** (Düzce -Bolu) (Doğru, 2017, s. 1570), **indir kaldır** (T.) (Çarşamba -Samsun) (DS IV, s. 2541), **kırkır (V)** (<gır 'yans.') (Antakya -Hatay) (DS IV, s. 2830), **gov** (T.) (Başpınar, Tefenni -Burdur, Darıveren, Oğuz, Acıpayam, Çöplü, Çivril, Bağlı, Şarkikaraağaç, Uluğbey, Senirkent -Isparta, Bozdoğan -Aydın, Balıkesir, Tokat, Bozan -Eskişehir, Gerede -Bolu, Peşman, Daday -Kastamonu, Kurşunlu -Çankırı, Merzifon ve çevresi -Amasya, Artova -Tokat, Erzincan, Havsu, Kelkit -Gümüşhane, Gürün -Sivas, Bahçeli, Bor -Niğde, Ermenek -Konya, Mersin ve köyleri, Mut ve köyleri, Anamur -İçel) (DS III, s. 2108), **koğ (I)** "çekiştirme, yerme, kötüleme, dedikodu", **gö** "dedikodu" (Doğan, 2012, s. 769), **gov** "kov, çekiştirme, dedikodu", **gov gaybet** "kov, gıybet" (Mutlu, 2008, s. 680), **gıllığış** (<Ar. gill u gişş "kin ve dalavere") (Kula Manisa) (DS VI, s. 4510), **lavurluvur** (<lav 'yans.') (Datça -Muğla) (DS IV, s. 3069), **mesegü** (<Ar. mesfû) (Zile -Tokat) (DS IV, s. 3172), **motmotu** (<mot 'yans.') (İrişli, Bayburt Sarıkamış, Selim -Kars) (DS IV, s. 3212), **ozan (II)** (Far.) (Malatya) (DS V, s. 3307), **öşek⁴ (I)** (T.) (Ankara) (DS V, s. 3358), **sav (I)** (T.) (Düzce -Bolu, Ahlat -Bitlis, Urfa, Antakya -Hatay) (DS V: 3553), **söz sav** (T.) (Antakya -Hatay, Konya) (DS V, s. 3687), **söylenti** (T.) (Akyazı -Sakarya, Çıkırık, Mecitözü -Çorum, Hacıilyas, Koyulhisar -Sivas, Antakya -Hatay, Bahçeli, Bor -Niğde, Mut ve köyleri -İçel) (DS V, s. 3686), **şevede** (?) (İrişli, Bayburt, Sarıkamış -Kars) (DS V, s. 3766), **şijilleme⁵** (T.) (İrişli, Sarıkamış -Kars) (DS V: 3778), **tessahla-** "dedikodu; söylenenleri tekrarlamak" (Sağır, 1995, s. 427), **tandırılama⁶** (<?) (Gaziantep) (DS V, s. 3821), **tavatir** (<Ar. tevâtur) (Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, Reyhanlı, Antakya -Hatay, Kıbrıs) (DS VI, s. 4745) dil unsurları vardır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**.

Ölçünlü dilde "Dedikodusu yapılacak duruma gelmek." (TS, s. 481) anlamında *dedikodu sermayesi olmak* kullanılırken ağızlarda *dedikodu konusu olmak/ adı çıkmak* karşılığında **adı çekilmek** (T.) "bir kız veya kadının adı çıkmak, hakkında söz söylenmek, dedikodusu yapılmak" (Çiftlik, Dinar -Afyon Karahisar, Çaltı, Yakaköy, Gelendost, Y. Bademli, Şarki Karaağaç -Isparta, Yayla, Tefenni, Salda, Yeşilova, Anbarcık, Gölhisar -Burdur, Çıtak, Çivril, Kösten -Denizli, Sürez, Eymir, Bozdoğan, Dallica, Nazilli -Aydın, Tire -İzmir, Eskişehir, Cumayanı -Zonguldak, Zile -Tokat, Sobran- Gümüşhane, Tutmaç -Sivas, Çukurbağ, Ermenek -Konya, Anamur -İçel, Bağyaka, Finike -Antalya, İncirköy, Fethiye, Köyceğiz -Muğla) DS I, s. 66), **angış olmak** (T.) "dedikodusu yapılmak, dedikoduya konu olmak" (Güneyce -Rize) (DS I, s. 267), **aşna fişne olmak** (<Far. âšnā+Tr)

³ Biray, sözcüğün kökenini "Türkmen Türkçesinde olduğu gibi, yardımcı fiillerin birleşik çekimlerle şimdiki zamanı ifade ettiği, Türkçenin tarihî dönemlerinde de görülür. Fiil + Zarf-fiil eki + dur-, otur-, yat-, yürü-yardımcı fiilleri + geniş zaman eki seklindeki yapılar şimdiki zamanı ifade etmektedir. Çağatay Türkçesinde -a turur, -e turur > -adur, -edür şeklinde eklenerek şimdiki zaman çekimini meydana getirmiştir: aladurmin, köredursin, tapadur. Bugünkü lehçelerde de birleşik çekimlerle şimdiki zamanın kurulduğu görülmektedir. Mesela, Azerbaycan Türkçesinde 14-18. yüzyıllarda -a/-e + durur yardımcı fiili şimdiki zamanı ifade etmiştir. Bunun kısalmış şekli olan -adur, -edür kullanışını devam ettirmiştir: ahadur, yazadurlar, veredur" (2007, s. 379) şeklinde açıklamaktadır.

⁴ Ayazlı sözcüğün kökenini "Yalan, uzuk et- "yalan söylemek", uzuk etpe "yalan söyleme" / Eski T. *ezük* "yalan, hile" Karakalpak T. *ösek* "dedikodu, iftira", Kazak T. *ösek* "gıybet, dedikodu", Kırgız T. *ösök* "dedikodu, yerme, çekiştirme" (2019, s. 15) şeklinde açıklamaktadır.

⁵ Yıldız, sözcüğün ağızlarda "*çuğul* I-2 "söz getirip götüren, dedikoducu" (DS-3); *çuğul* "çaşıt, casus" (DS-12); *çuğul* "casus" (DS-3); *çuğul* "haberci" (AKD); *şuğul* "haberci" (AKD) *seğel*, *seyel* "elçi, haberci, postacı" (DS-12) *Çuğul şuğul* * *şijil* * *şijil şijil*" (2017, s. 335) şekillerinde geçtiğini açıklamaktadır.

⁶ Ziya Gökalp, "Tandırname"yi halk arasında tahsilsiz kadınların ve bilgisiz kişilerin inandığı bayağı itikatlar ve bunlara bağlı bulunan ve içine büyücülüğün de karıştığı dini ayinler olarak nitelemektedir (1972, s. 98).

“dedikodusu çıkmak, adı kötüye çıkmak” (Kandıra -Kocaeli) (DS I, s. 362), **söz itmek** (T.) “dedikodu konusu etmek” (Bor -Niğde) (DS V, s. 3687) dil unsurları vardır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**. Bu dil unsurlarında ana semantik özellik olarak nitelendirebileceğimiz *dedikodu konusu* ya da *malzemesi olmak* ortak olmasına rağmen *adı çekilmek* ve *aşna fişne olmak* dil unsurları cinsiyet ayrımını -kadın cinsiyetini- bildiren işaretleyici ifadelerle sahip olmasından dolayı ikincil özelliklerde farklılık göstermektedir. Buna göre *adı çekilmek* ve *aşna fişne olmak* dil unsurları ile *angış olmak* ve *söz itmek* arasında **yakın eş anlamlılık** ilişkisi vardır.

Ölçünlü dilde “Birisi hakkında dedikodu ortaya atmak.” (TS, s. 481) anlamında *dedikodu çıkarmak* kullanılırken ağızlarda *dedikodu yaymak/çıkarmak* karşılığında **çalınmak (VI)** (T.) “dedikodu yayılmak” (Mudurnu -Bolu) (DS II, s. 1056), **çañ çañgara etmek** (< çan ‘yans.’) (İğneciler, Mudurnu -Bolu) (DS II, s. 1067), **çannamak** (< çan ‘yans.’) (Elbistan, Afşin -Maraş) (DS II, s. 1071) dil unsurları vardır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**.

Türkiye Türkçesi ağızlarında dedikodu söz varlığı içerisinde yer alan ancak eş anlamlılık setleri içerisinde değerlendiremediğimiz **atnan arpayı döğüşürmek** “dedikoduda usta olmak” (Erciş-Van) (DS I, s. 372), **ketim yitirmek** (Ar.+Tr) “dedikodunun eksikliğini tamamlamak” (Bor -Niğde) (DS IV, s. 2775), **kıcık vermek~kıdıklamak (II)** (<kıc ‘yans.’) “dedikodu yapıp iki kişiyi birbirine düşürmek, kışkırtmak” (Maraş ve çevresi, Ermenek -Konya, Karadiken, Tarsus, Mersin, Mut -İçel, Yerkesik -Muğla) (DS IV, s. 2784), **nakış toplamak** (Ar. +Tr.) “görüştüğü kimsenin, girdiği evin, kusurunu, eksikliğini, dedikodu konusu yapmak için dikkatle bakmak, incelemek” (Bor -Niğde) (DS IV, s. 3235) dil unsurları vardır. Bu dil unsurları dedikodunun farklı yönlerini bildirmesi açısından önem arz etmektedir.

Ölçünlü dilde “Birini çekiştirmek.” (TS, s. 481) anlamında *dedikodu etmek (veya yapmak)* dil unsuru kullanılırken ağızlarda *dedikodu yapmak (veya etmek)* anlamında **aT-duT-** (T.) “arkasından dedikodu yapmak” (Mutlu, 2008, s. 661), **avurt etmek** (T.) (Karahisar, Tavas -Denizli, Bayramiç, Çan -Çanakkale, Menteşe, -Muğla) (DS I, s. 396), **bacak çekiştirmek** (Far. +Tr.) (Cumayanı -Zonguldak, Tokat köyleri, Ordu, Görele, Tirebolu, Bulancak -Giresun, Erzincan, Tömek -Konya) (DS I, s. 456), **baş tapmak** (T.) (Karahisar, Tavas -Denizli) (DS I, s. 566), **geleci etmek** (T.) (Tosya-Kastamonu, Kemaliye-Erzincan, Çemişgezek-Tunceli, Bürüngüz, Tavlasun, Bünyan-Kayseri) (DS III, s. 1973), **gıyvat gırmak** (Ar.+Tr.) (Bayburt, Sarıkamış -Kars) (DS III: 2069), **goğu etmek** (T.) (Çanlı, Ayaş-Ankara) (DS III, s. 2095), **guldurdamak** (< guld ‘yans.’) (İğneciler, Mudurnu-Bolu) (DS III, s. 2191), **davuşlamak** (<tav ‘yans.’) (Kızıllar, Karaman -Konya) (DS II, s. 1383), **irdelemeyh** (T.) (Bayburt, Selim-Kars) (DS IV, s. 2548), **kakışmag** (T.) (Burdur) (DS IV, s. 2604), **kamınazlamak** (<Ar. gammaz) (Emirdağ -Afyon) (DS IV, s. 2616), **kavşahmak** (T.) (Söğüt, Honaz-Denizli) (DS IV, s. 2693), **laklak çalmak**⁷ (Bekilli, Çal-Denizli) (DS IV, s. 3061), **yarışık vermek** (T.) (Ermenek-Konya) (DS VI, s. 4188), **koğlamak** (T.) (Üçkuyu, Çal-Denizli, Çiçek, Yapraklı, İskilip -Çorum, Merzifon -Amasya, Çankırı, Ulusiran, Şiran-Gümüşhane, Gürün-Sivas, Ankara, Bor-Niğde, Adana, Kıbrıs) (DS IV, s. 2903), **dırleşmek** (T.) (< dir ‘yans.’) (Sarayköy köyleri-Denizli, Kızılhisar-Kayseri) (DS IV, s. 1471), **şor çıharmak** (Far. +Tr.) (Pazarören, Pınarbaşı-Kayseri) (DS VI, s. 4732) dil unsurları kullanılmaktadır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**.

Ölçünlü dilde “Çok dedikodu yapan, kovcu, gıybetçi, dillek.” (TS, s. 481) karşılığında *dedikoducu* sözcüğü kullanılırken ağızlarda **alakırtıcı** (<Ar. ‘alak’) (Senirkent -Isparta) (DS I, s. 191), **ağzı gara~ ağzıllı~ağzı kıllı~ağzı kızıl** (T.) “arabozucu,

⁷ Sertkaya, sözcükle ilgili “alakır- fiilinden fiilden isim yapan -dı/-di; -tı/-ti eki ile alakır-dı ~ alakır-tı ismi yapılmıştır. Ancak kelime başındaki ünlünün düşmesi ile *alakırdı ~ alakırtı > lakırdı ~ lakırtı* kelimesi oluşmuştur” (2013, s. 71) şeklinde bilgi vermiştir.

dedikoducu, kovcu" (Eşme köyleri -Uşak, Senir -Isparta, Anbarcık, Gölhisar, Kavacık, Yeşilova, Çerçin -Burdur, İsabey, Çal, Dereçiftlik -Denizli, Keremköy, Burhaniye -Balıkesir, Bozan -Eskişehir, Taşköprü -Kastamonu, Zile -Tokat, Niğde, Mençek, Ermenek, Karaman, Çakırlar -Konya, Karadere, Gündoğmuş, Süleymaniye, Akseki -Antalya) (DS I, s. 118), **çaçoş** (<?) (Afşin -Maraş) (DS II, s. 1032), **çakıştırıcı** (T.) (Taşoluk, Göksun -Maraş) (DS II, s. 1045), **çuğul⁸ (I)** (T.) "söz getirip götüren, dedikoducu" (Bayburt, Sarıkamış -Kars) (DS II, s. 1301), **dığdığ (III)** (<dığ 'yans.') "anlamsız ve fazla konuşan, dedikoducu, sözleriyle başkalarını rahatsız eden" (Çavdarlı, Şavşat -Artvin) (DS II, s. 1452), **dulçuk** (<?) (Bandırma -Balıkesir) (DS IV: 1596), **arayışcı** (T.) (Göynük-Bolu) (DS I: 301), **cakcak (I)** (<cak 'yans.') (Kızılköy, Çiftlik, Dinar -Afyon, Isparta, Yeşilova köyleri, Çerçin, Yusufça, Gölhisar -Burdur, Sarayköy, Yukarıkaraçay, Acıpayam -Denizli, Mustafa Kemal Paşa -Bursa, Kütahya, Bilecik, Tokat, Bozan -Eskişehir) (DS II: 847), **cağcağlı** (Gök, 2018, s. 1040), **cığız (I)** (<cığ 'yans.') (Kemaliye -Erzincan) (DS II, s. 903), **corcu (I)** (T.) (<cor 'yans.') (Göksun -Maraş, Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri -Hatay) (DS II, s. 1001), **çaşıt (I)** (T.) (Düzce -Bolu, Bozca, İncesu -Kayseri, Koketçe, Saimbeyli -Adana) (DS II, s. 1085), **dığan ağız** (T.) (Fethiye köyleri -Muğla) (DS II, s. 1451), **elağız** (T.) (İstanbul) (DS III, s. 1702), **faltaka (I)** (<?) (Alaşehir -Manisa, Zeytinli, Edremit, -Balıkesir, Karabiga, Biga -Çanakkale, Gargara, Ermenek -Konya) (DS III, s. 1833), **gece kirpisi** (T.) (Lâpseki-Çanakkale) (DS III, s. 1958), **gudguda** (<gud 'yans.') (Bayburt, Sarıkamış -Kars) (DS III, s. 2188), **ırsız** (<Ar. 'âr) (Afşin -Maraş) (DS IV, s. 2489), **gizir (III)** (<Far. gizîr) (Tepeköy, Torbalı -İzmir, Karahisar, İncesu -Kayseri, Bor -Niğde, Kerkük) (DS III, s. 2087), **mızıhçı⁹** (T.) (Yavuz, Şavşat -Artvin) (DS IV, s. 3196), **mişmişci** (T.) (Tömük, Karahallı -Uşak) (DS IV, s. 3205), **kelcik (II)** (T.) (Çerçin -Burdur) (DS IV, s. 2726), **şapdamak** (<şap 'yans.') (Bağlılı, Eğridir -Isparta, Oğuz, Acıpayam -Denizli, Bodrum -Muğla) (DS V, s. 3745), **govcu** (T.) (Güney, Yeşilova -Burdur, Oğuz, Acıpayam -Denizli, Peşman, Daday -Kastamonu, Ermenek -Konya, Anamur -İçel) (DS III: 2109), **ibik (IV)** (T.) (Çarşamba ve köyleri -Samsun, Koyulhisar -Sivas) (DS IV, s. 2503), **ivecen (II)** (T.) (Sivrihisar -Eskişehir) (DS IV, s. 2572), **kandoz** (T.) (Hacıilyas, Koyulhisar-Sivas) (DS IV, s. 2622), **karasan** (T.) (Niğde) (DS IV, s. 2653), **kepcik** (T.) (Antalya) (DS IV, s. 2745), **murgazan** (<?) (Yozgat, Kayseri) (DS IV, s. 3022), **oma (I)** (T.) (Erzurum) (DS V, s. 3281), **ürümbüz (II)** (<ür- T.) (Milas -Muğla) (DS VI, s. 4073), **vidı vidı** (<vid 'yans.') (Eğridir köyleri, Gelendost -Isparta, Yukarı Seyit, Çal -Denizli, Tokat -Eskişehir, Taşköprü -Kastamonu, Maksutlu, Şarkışla -Sivas, Ermenek -Konya, Mut ve köyleri -İçel) (DS VI, s. 4806), **yafçı** (<Far. yâfte) (Yapıcı, 2013, s. 843), **yapıntı** (T.) (İpsala -Edirne) (DS VI, s. 4211), **yaygan (II)** (T.) (Milas -Muğla) (DS VI, s. 4180), **kamaz** (Ar.) (İskilip -Çorum, Koyulhisar, Tavşanlı, Hafik -Sivas, Yerköy -Yozgat) (DS IV, s. 2615), **kodoş** (Erm.) (Kemaller, Bulgaristan) (DS VI, s. 4564), **sırnak** (Ar.) (Develi Kayseri) (DS VI, s. 4693), **şattak şuttak** (*şattak* "aptal, sersem" sözcüğü ile anlamsız olan *şuttak* sözcüğünden oluşmuş bir ikilemedir) "dedikodulu" (Akseki -Antalya) (DS VI, s. 4723) dil unsurları kullanılmaktadır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**.

⁸ Karakurt, sözcükle ilgili "Hakaret" anlamındaki kelimenin değişik lehçe ve şivelerde yaygın olarak *şuğul* söylenişi de bulunur. Sözcüğün her iki söyleyişle de sık rastlanan bir diğer manası ise "İspiyon/Gammaz" olarak belirginleşir. Benzeri ses ve mana dönüşümleri türev sözcükler için de geçerlidir. Örneğin; *çuğulmak/şuğulmak* kelimesi hem hakarete uğramak hem de gammazlanmak (ihbar edilmek) manalarını ihtiva eder. *Çuğuldamak/Şuğuldamak* ise hakaret etmek veya ihbar etmek (ispiyonlamak) demektir. "*Çuğul*" sözcüğünün Şakül anlamı ise doğrudan bu kelime ile bir ses benzerliğine dayalı görünmektedir. Ancak bu durum kesin değildir" (2019, s. 122) şeklinde bilgi vermektedir.

⁹ Kara, sözcükle ilgili "*suviç*"ın *mızık* olmasına yol açan ses gelişmesinin basamakları şöyle açıklanabilir: *suviç* > *cıvık* > *cıvık* > *vızık* > *mızık*. Bu kelimeler arasındaki anlam ilişkisi, suyun akışkanlık özelliğiyle ilgilidir. Ancak bazılarının anlamında soyutlama olmuştur. Mesela *mızık* "sözünde durmayan, cayan" örneğinin ilk anlamı, "*cıvık*"tır ve söz konusu kelime bu anlamıyla ağızlarda yer almıştır." (2003, s. 386) şeklinde bilgi vermektedir.

Türkiye Türkçesi ağızlarında *dedikoducu kadın* anlamında **gilguyruh** (T.) (İrişli, Bayburt, Sarıkamış -Kars) (DS III, s. 2042), **çatı guyruh** (T.) (İrişli, Bayburt, Sarıkamış -Kars) (DS III, s. 1089), **lağlağı** (T.) “hafif meşrep, boş boğaz” (İğdır -Kars) (Caferoğlu, 1994, s. 250) dil unsurları kullanılmaktadır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**.

“Dedikoducu kadın” *gilguyruh*, *çatı guyruh*, *lağlağı*; “dedikoducu adam” ise *āğzı civiK adam* ifadesiyle karşılıklı bulmaktadır. Bu dil unsurları arasında ana semantik özellik olarak *dedikodu yapan kişi* ortak olmasına rağmen ikincil özellik olarak nitelendirilebileceğimiz kadın- erkek karşıtlığı bir zıtlık oluşturmaktadır. Buna göre bu dil unsurları ile ağızlarda cinsiyet ayrımı olmaksızın *dedikoducu* anlamını karşılayan dil unsurları arasında **yakın eş anlamlılık** ilişkisi bulunmamaktadır.

Türkiye Türkçesi ağızlarında *dedikodusu çıkmış kimse* anlamında **aşna fişne** (Far.) (Kandıra -Kocaeli) (DS I, s. 362), **çan çan çarık** (T.) (Gaziantep) (DS II, s. 1067) dil unsurları vardır. Bu dil unsurları **bölgesel eş anlamlıdır**.

Dedikodu dini ve ahlaki otoriteler açısından hoş karşılanan bir durum değildir. Buna göre dilde bu durumu ve bu olumsuz davranışı sergileyen bireyleri ifade etmek için genellikle örtmeceye başvurulmaktadır. Ancak üretilen örtmecelerin dedikodu kavramının olumsuzluğunu ve dedikodu yapanının toplum içerisindeki saygınlığını yok edecek ve küçük düşürecek kullanımlar olduğu görülmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında dedikodu kavramıyla ilgili örtmece -kötü adlandırma (*dysphemisms*)- yoluyla (*yaygan, irdelemeyh, indir kaldır, dulçuk, elağız, guyruhlı, dığan ağız, çakıştırıcı, aşna fişne olmak, aşna fişne*) oluşturulmuş dil unsurları vardır. Dedikodu kavramını ve bu davranışı sergileyen insanları ifade etmek için kullanılan bu kötü adlandırmalar çağrışımsal anlamda farklılıklar ortaya çıkaracaktır. Dil kullanıcısının seçimine bağlı olarak dedikoduyla ilgili ortaya çıkan bu dil unsurları **stilistik eş anlamlı** olmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, incelemeye konu olan ağız araştırmalarından hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarında dedikodu kavram alanıyla ilgili eş anlamlı toplam yüz dört dil unsuru tespit edilmiştir. Ağızlarda dedikoduyla ilgili eş anlamlılık setlerinin oluşumunda temel sözcüklerden, ödünçlemelerden, yansıma seslerden, benzetmelerden, ikilemelerden, (*şattak şuttak, bıdı bıdı, vıdı vıdı, aşna fişne, söz sav, lavurluvur, indir kaldır, edürküdür, badıbudu*), deyimlerden (*atnan arpayı döğüştürmek, ağzı kara, laklak çalmak, gıyvat gırmak, baş tapmak, aşna fişne olmak, bacak çekiştirmek*), örtmecelerden (*yaygan, indir kaldır, dulçuk, elağız, guyruhlı, dığan ağız, çakıştırıcı, aşna fişne olmak, aşna fişne*) ve argo ifadelerden (*aşna fişne olmak, aşna fişne*) yararlanılmıştır.

Dedikodu yapmak genel olarak birçok toplum ve din için ahlaki yönden kabul edilebilir bir durum değildir. Bu nedenle insanları dedikodu yapmaktan alıkoymak için dini ve ahlaki düzenlemeler getirilmiştir. İslam dininde dedikodu yapmak ve bunun sonuçlarıyla ilgili çok sayıda ayet ve hadis vardır. Nitekim Kur'an'da gıybet yapma “ölü eti yemeğe benzetilir” (el-Hucurât, 49/12). Türkiye Türkçesi ağızlarında dedikodunun insanlar arasındaki ilişkileri bozması, güveni sarsması, iyi niyeti yok etmesi, insanları kışkırtması (*alaktırmak, kızıklamak*) gibi pek çok olumsuz sonuçları vurgulayan dil unsurlarının üretildiği belirlenmiştir. Bütün bu olumsuz sonuçlara ve dedikodu yapanlara yönelik aşağılayıcı söylemlere rağmen hiç kimse dedikodu yapmaktan vazgeçmemekte ve yaptığını kabullenmek istememektedir.

İnsanların genellikle çekememezlik, hasetlik, merak, muhabbet ya da sohbet gibi gerekçelerle dedikodu yaptıkları görülür. Dedikodu, toplumsal cinsiyet rolleriyle yakından alakalı bir kavramdır. Ancak özellikle Türk kültüründe dedikodu denilince akla

doğrudan kadınlar gelmektedir. Bu durum, Türkiye Türkçesi ağızlarında da *gılguyruq*, *çatı kuyruq*, *lağlağı* “dedikoducu kadın” gibi ifadelerle yansımaktadır. Ancak *āğzı civîK adam* “dedikoducu adam” ifadesi erkeklerin de dedikodu yaptıklarının kabul edildiğini ortaya koymaktadır.

Dedikodu eyleminin gerçekleştirenlerin genellikle kadın olduğu vurgusu yapılırken aynı zamanda dedikoduya maruz kalan ve bu eylemin sonuçlarından en fazla zarar gören kitle de yine kadınlardır. Ağızlarda kadınların dedikodunun hedefinde yer alan kitle olduğunu kanıtlayan dil unsurları da belirlenmiştir.

Dedikoducu anlamını karşılayan dil unsurları incelendiğinde bu sözcüğün kavram alanının da geniş olduğu ortaya çıkmaktadır. Dedikoducu anlamını karşılayan dil unsurları aynı zamanda *arabozucu*, *fitneci*, *geveze*, *kandırıcı*, *söz taşıyan*, *boşboğaz*, *lafçı*, *ortalık karıştıran*, *sır saklamayan* gibi anlamları da karşıladığı belirlenmiştir.

Kaynakça

- Abık, A. D. (2010). Derleme Sözlüğü’nde Madde Birleştirme Önerileri ve Bu Maddeler Üzerine Değerlendirmeler. *Türk Dilleri Araştırmaları*, 20, 7-34.
- Ağakay, M. A. (1956). *Türkçede Yakın Anlamli Kelimeler Sözlüğü: Bir Deneme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Akca, H. (2009). *Ankara İli ve Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniv.
- Atalay, B. (1985). *Divan-ü Lügat-it- Türk Tercümesi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ayazlı, Ö. (2019). Sarı Uygurca Üzerine Etimolojik Denemeler: U-Ü Maddeleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 59(1), 1-26.
- Biray, N. (2007). Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı ile İlişkisi. *Acıpayam Sempozyumu Bildirileri*, Acıpayam-Denizli, 375-382.
- Bussman, H. (1996). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. (Trans, and ed. Gregory P. Trauth and Kerstin Kazzazi). London: Routledge.
- Caferoğlu, A. (1994a). *Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzeme I*. Ankara: TDK Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1994b). *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*. Ankara: TDK Yayınları.
- Cruse, D. A. (1987). *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- Demirci, K. (2004). Dedikodu Kavramına Dair. *Millî Folklor*, 64, 11-17.
- Devellioğlu, F. (1986). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat: Eski ve Yeni Harflerle*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Doğan, Ç. (2019). *Dedikodu Olgusuna Psiko-Sosyolojik Bir Yaklaşım: Van Merkez Toki Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniv.
- Doğan, M. (2012). *Aksaray ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Doğru, F. (2017). *Eskişehir ili Manav Ağızları*. Doktora Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniv.
- Gök, M. (2018). *Osmaniye İli Ağızları ve Söz Varlığı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniv.

- Kara, M. (2003). Mızıkçı Kelimesinin Kökeni Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 381-387.
- Karakurt, D. (2019). *Türkçe Sözcük İncelemeleri (Karşılaştırmalı-Türk Dillerinden Seçilmiş Kelimelerle)*. e-kitap.
- Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali. (2010). (Çev. İsmail Hakkı Bursevî). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Levkovskaya, K. A. (1956) *Leksikolojiya Nemetskogo Yazyka (Alman Dilinin Sözlük Bilimi)*. Moskova.
- Mutlu, H. K. (2008). *Bahkesir İli Ağzları (İnceleme-Metinler-sözlük)*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniv.
- Sağır, M. (1995). *Erzincan ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Sertkaya, O. F. (2013). Lakırdı Kelimesinin Etimolojisi Üzerine. *Türk Dili Dergisi*, 10, 68-75.
- Spacks, P. M. (1985). *Gossip*. New York: Alfred A. Knopf.
- Tuğlacı, P. (1987). *Türkçede Anlamdaş ve Karşıt Kelimeler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. (2009). Ankara: TDK Yayınları.
- Ünlü, M. (1989). *Öz Türkçe Sözlük*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Valmores, C. S. - Cerna U. - Kristine, J. (2014). The Psychological Anatomy of Gossip. *American Journal of Management*, 14(3), 64-69.
- Yapıcı, A. İ. (2013). *Aydın ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Doktora Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniv.
- Yıldız, H. (2017). Türkiye Türkçesi Ağzlarında Türkçe Kelimelerde Görülen /J/ Sesi Üzerine Notlar. (ed. Ali Akar). *Prof. Dr. Nuri Yüce Armağanı*. Ankara: Günce Yayınları. 326-364.
- Ziya Gökalp (1972). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Devlet Kitapları.